

I: Pirmais jautājums, kuru vēlos jums uzdot, ir šāds: par ko esat atbildīga *Vogas* projektā?

A: Kopā ar manu VTT komandu esam atbildīgi par RRI (atbildīgas pētniecības un inovāciju) sistēmas ieviešanu *Vogas* projektā. Tātad RRI sistēmu veido pieci pīlāri, tā attiecas uz zinātnes izglītību, atvērtu piekļuvi, dzimumu līdztiesību, sabiedrības iesaistīšanos un pārvaldību. Šie ir pieci RRI sistēmas pīlāri, kurus šajos pēdējos pāris gados projekta laikā cenšamies ieviest *Vogas*. Tātad sistēma jau ir ieviesta projekta sagatavošanas posmā. Tas ir, plānošanas posmā — pat pirms projekta sākuma. Tad tā tika iekļauta visā *Vogas* inovāciju procesā, un tagad arī tā ieviešanas beigu posmā un tajā, ko projekts plāno sasniegt pēc pabeigšanas.

I: Labi, vai varat mazliet pastāstīt, kāpēc šo sistēmu ir svarīgi ieviest un kas tiek iekļauts tās praksē?

A: Atbildīgas pētniecības un inovāciju sistēma ir kas vairāk par pamata ētiku, kas tiek izmantota katrā pētniecības projektā, tāpēc mūsu mērķis ir panākt, ka viss pētniecības saturs, kā arī pētniecības inovāciju process ir atbildīgi tādā veidā, kas ietver, piemēram, dažādu ieinteresēto personu un mērķgrupu redzējumu. Tāpēc *Vogas* gadījumā visā inovāciju procesā jāņem vērā kuņģa vēža pacientu intereses. Mēs aplūkojam arī jautājumus par inovācijas un pētniecības pieejamību sabiedrībai un sabiedrības interešu ievērošanu. Lai veiktu pētniecību sabiedriski atsaucīgi un atbildīgi. Lai tā atbilstu sabiedrības vajadzībām.

I: Tātad parunāsim par izaicinājumiem. Projekts bija ilgs, un apstākļi bija ārkārtēji, lai neteiktu ko vairāk. Vai vēlaties pieminēt kādus galvenos izaicinājumus, ar kuriem sastapāties šajā projektā?

A: Man šķiet, tāpat kā daudziem citiem pētniecības projektiem, kas tika veikti koronavīrusa laikā, koronavīrusa pandēmija bija liels izaicinājums. Piemēram, bijām ieplānojuši daudzus klātienē pasākumus, kas patiesi iesaistītu dažādas ieinteresētās personas vai sabiedrību, bet acīmredzamu iemeslu dēļ tie nenotika. Mums bija jāpielāgojas, lai dažas aktivitātes veiktu virtuāli vai ietvertu vairāk pakalpojumu, kurus varētu sniegt dažādās vietās, piemēram, dažādās klīniskā pētījuma vietās, kurās notika projekts un tika testēts instruments. Koronavīrusa pandēmijas dēļ mums bija jāpārdaļa, jāpārorganizē loģistika un jāpārplāno tas, kā *Vogas* veikt atbildīgas pētniecības un inovācijas aktivitātes. Tāpēc man šķiet, ka tas bija viens no galvenajiem izaicinājumiem — šī pielāgošanās apstākļiem, kas netika paredzēti, uzsākot un izplānojot projektu.

I: Vai vēlaties pieminēt kādus izaicinājumus, kas nebija tieši saistīti ar koronavīrusa pasākumiem vai koronavīrusa rezultātiem un cēloņiem?

A: Man šķiet, mums bija jāpārdomā tas, kā, piemēram, organizēt iesaistīšanos. Un tas, kā reklamēt mūsu zinātnes izglītības aktivitātes. Laimīgā kārtā visi bija vienādā situācijā, tāpēc cilvēki bija elastīgi un arī projekta partneri bija pietiekami saprotoši. Mēs viņiem sniedzām konkrētas vadlīnijas, kuras nācās izveidot, piemēram, uz RRI balstītas intervijas vadlīnijas. Pēc pareizo vadlīniju izlasīšanas viņi varēja uz vietas paveikt aktivitātes, kurās nevarējām būt klāt.

I: Labi, tagad jau pāris gadus jūs esat saskārusies ar šo ārkārtējo situāciju. Kādas, jūsuprāt, ir galvenās mācības, kuras guvāt šī projekta laikā? Ja viss būtu jādara vēlreiz, ko jūs noteikti atcerētos?

A: Nu, koronavīrusa gadījumā ir grūti, jo tas jāpatur prātā, piemēram, projekta risku plānošanas gadījumā. Tāpēc man nešķiet, ka esmu no tā guvusi mācību. Ja nu vienīgi to, ka, gaidot apokalipsi projekta priekšlikuma izstrādes laikā, tai var sagatavoties. Bet man šķiet, ka attiecībā uz RRI pieeju un sistēmu esam iemācījušies to, ka *Vogas* līdzīgu veselības tehnoloģiju izstrādē jāņem vērā, ka tas ir aprūpes sniegšanas vietā izmantojams diagnostikas instruments. Šī pieeja ir ļoti nepieciešama, tas nav tikai papildinājums, bonuss, ko ietvert projektā, piemēram, lai pieliktu "ķeksīti". Tas tiešām ir nepieciešams. Protams, pētnieki un ārsti ir pieraduši pie ētikas un rīcības kodeksa pamatprincipiem, bet RRI nodrošina apsvērumus, kas ir dziļāki un pārsniedz ētikas un rīcības kodeksa pamatu robežas. Tā ir viena no galvenajām veselības tehnoloģiju priekšrocībām, it īpaši ņemot vērā jautājumus par vienlīdzību veselības aprūpes jomā un universālu piekļuvi veselības aprūpei. Tāpēc man šķiet, ka tā ir gūtā mācība. Strādājot ar šo projektu, mēs kopā ar *Vogas* izstrādē iesaistītajiem partneriem sapratām, ka tas ir ļoti nepieciešams. Tas īpaši attiecas uz vairāku pasākumu rīkošanu, piemēram, semināriem vai projekta partneru tikšanos, lai mēs varētu saskaņot savas intereses un pārrunāt visu, lai arī viņiem būtu skaidrība un izpratne par šiem sistēmas pilāriem, veicot tehniskāku vai klīniskāku darbu.

I: Man šķiet, ka šajā koronavīrusa laikā ir kļuvis aktuālāks sākuma darbību aspekts attiecībā uz to, cik svarīgi ir regulāri sazināties ar projekta partneriem un citiem iesaistītajiem. Domāsim par tagadni ar skatienu uz nākotni. Jūsuprāt, kā digitālie veselības rīki, piemēram, *Vogas*, varētu uzlabot vienlīdzību veselības aprūpes jomā?

A: Man šķiet, ka tas ir kaut kas tāds, ko sapratu kopā ar savu VTT komandu, bet to pieminēja arī projekta partneri. Šādu aprūpes sniegšanas vietā izmantojamu veselības tehnoloģiju, piemēram, *Vogas*, galvenā vērtība ir tā, ka tās var izmantot dažādās vietās. It īpaši grūti sasniedzamās vietās. Tātad iedomāsimies kādu ļoti attālu vietu, piemēram, Amazones džungļus, kur ir ļoti grūti piekļūt pilnai slimnīcas infrastruktūrai. Jūs varat piegādāt cilvēkiem tehnoloģiju, kas, piemēram, ļaus viņiem ātri noteikt kuņģa vēža diagnozi. Tas vienā mirklī pilnībā var izmainīt viņu dzīves ilgumu. Kuņģa vēža gadījumā jo ātrāk tiek noteikta diagnoze, jo labāk. Tāpēc man

Šķiet, ka tādas tehnoloģijas kā *Vogas* var nodrošināt veselību plašākam cilvēku lokam un tieši ietekmēt cilvēku dzīves kvalitāti. Ja to paveic pareizi. Jāidentificē cilvēki, kuriem palīdzība nepieciešama visvairāk, un jāpieliek visas pūles, lai viņus sasniegtu. Tas ir vērtīgi ne tikai cilvēkiem, kuriem ir šī nepieciešamība, kuri lielākoties ir neaizsargātas personas, kas dažādu iemeslu dēļ ir neaizsargātā stāvoklī. Tas ir vērtīgi arī instrumenta komerciālajam aspektam. Jo, ja ir zināmi galvenie mērķi un galvenie lietotāji, protams, var izveidot uzņēmējdarbības plānu, kas rada vairāk peļņas, jo instruments tiks plašāk lietots. Tāpēc, manuprāt, nākotnē šīm e-veselības tehnoloģijām ir liels potenciāls uzlabot dzīves kvalitāti dažādiem cilvēkiem visā pasaulē.

I: Tātad runa nav tikai par turīgajiem cilvēkiem attīstītajās valstīs, bet arī par attālām kopienām, kurās, iespējams, nav piekļuves tāda paša līmeņa veselības aprūpei.

A: Pilnīgi noteikti. Man šķiet, ka tā noteikti ir viena no galvenajām vērtībām, viena no galvenajām šāda veida tehnoloģijas priekšrocībām.